

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Warszawa, dnia 18 października 2013 r.

Poz. 10480

UCHWAŁA Nr XXXVII/218/13

RADY GMINY W OLSZEWIE-BORKACH

z dnia 25 września 2013 r.

w sprawie przyjęcia "Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Olszewo-Borki na lata 2013-2016"

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2013 r., poz. 594 ze zm.) oraz art. 87 ust. 1, 3, 4 oraz 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zm.) uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Olszewo-Borki na lata 2013 – 2016”, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Olszewo-Borki.

§ 3. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego. 2. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego.

Przewodniczący Rady Gminy:
Paweł Dębski

Załącznik
do Uchwały Nr XXXVII/218/13
Rady Gminy Olszewo-Borki
z dnia 25.09.2013 r.

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA GMINY OLSZEWO- BORKI
NA LATA 2013 – 2016**

Olszewo-Borki 2013 r.

Spis treści:

Postanowienia ogólne

Wstęp

- I. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami
- II. Uwarunkowania prawne i programowe ochrony i opieki nad zabytkami
  1. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami
  2. Uwarunkowania programowe ochrony i opieki nad zabytkami
    - 2.1 Krajowe
    - 2.2 Wojewódzkie
    - 2.3 Lokalne
- III. Charakterystyka Gminy Olszewo-Borki
- IV. Diagnoza stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Olszewo-Borki
  1. Przysań
  2. Nowa Wieś Zachodnia
- V. Ewidencja zabytków
  1. Wykaz zabytków (nieruchomych, ruchomych) na terenie Gminy Olszewo-Borki
  2. Cmentarze, mogiły, miejsca pamięci narodowej
  3. Wykaz stanowisk archeologicznych z terenu Gminy Olszewo-Borki
- VI. Bilans walorów dziedzictwa kulturowego dla Gminy Olszewo-Borki
- VII. Działania w zakresie opieki i ochrony zabytków
- VIII. Postanowienia końcowe
- IX. Bibliografia

Postanowienia ogólne

Ilkroć w programie jest mowa o:

- 1) ustawie – należy przez to rozumieć ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zm.);
- 2) programie – należy przez to rozumieć „**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY OLSZEWO-BORKI NA LATA 2013-2016**”;
- 3) gminie – należy przez to rozumieć Gminę Olszewo-Borki.

Wstęp

Głównym założeniem opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Olszewo-Borki jest świadome kształtowanie dziedzictwa kulturowego i eksponowanie jego zasobów, co przyczyni się do upowszechniania kultury, zacieśniania więzi lokalnych, podtrzymywania tradycji regionalnych oraz podniesienia atrakcyjności turystycznej podregionu.

Zakładanym rezultatem wdrażania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Olszewo-Borki będzie poprawa stanu obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków, podniesienie ich rangi oraz kształtowanie produktów regionalnych i wzmocnienie tradycji etnograficznych, co wpłynie na aktywizację mieszkańców w działaniach na rzecz zachowania regionalnego dziedzictwa.

I. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 21. Ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162 poz. 1568 ze zm.), Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Olszewo-Borki jest podstawą do Sporządzania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Olszewo-Borki.

Artykuł 87 ust. 1 cytowanej ustawy obliguje Wójta do obowiązku sporządzania na okres 4 lat Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.

Ustawa określa, że Gminny Program ma na celu, w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyekspozowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

W myśl art. 87 ust. 3 w/w ustawy, Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Olszewo-Borki przyjmuje Rada Gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Przedmiotowa pozytywna opinia w zakresie gminnej ewidencji zabytków została wydana przez Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dnia 31 lipca 2013r. nr DO.5133.16.2013.DP

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Olszewo-Borki ogłaszany jest w Wojewódzkim Dzienniku Urzędowym zgodnie z art. 87 ust. 4 w/w ustawy.

Jednocześnie art. 87 ust. 5 w/w ustawy precyzuje, iż z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Wójt zobowiązuje się co 2 lata sporządzać sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy, a następnie przekazuje Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków.

II. Uwarunkowania prawne i programowe ochrony i opieki nad zabytkami

1. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami

Zapisy odnoszące się do ochrony zabytków w Polsce zamieszczono w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku, w której zgodnie z art. 5 ochrona zabytków należy do konstytucyjnych obowiązków państwa.

Głównym atutem prawnym, regulującym zagadnienia związane z dziedzictwem kulturowym, jest Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. 2010 Nr 130 poz. 871), która uwzględniła podział na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami.

Zgodnie z art. 4 ochrona zabytków jest sprawowana przez organy administracji publicznej, które są odpowiedzialne za kontrolowanie zabytków oraz prawne i finansowe działania prowadzące do zachowania ich w dobrym stanie.

Art. 5 w/w ustawy określa, że opiekę nad zabytkiem sprawują właściciele lub posiadacze zabytków, którzy zostali zobligowani do dbałości o obiekty i obszary zabytkowe poprzez ich właściwe wykorzystywanie, remontowanie i udostępnianie.

W świetle art. 6 ochronie i opiece podlegają:

- zabytki nieruchome będące m. in. krajobrazami kulturowymi, układami urbanistycznymi i ruralistycznymi obiektami i obszarami zabytkowymi,
- zabytki ruchome będące, np. dziełami sztuki i pamiątkami historycznymi,
- zabytki archeologiczne.

Ustawa w art. 7 określiła cztery prawne formy ochrony zabytków, którymi są:

- wpis do rejestru zabytków,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Do kompetencji Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej należy obejmowanie ochroną prawną w drodze rozporządzenia najcenniejszych obszarów i obiektów zabytkowych poprzez uznanie ich za pomnik historii.

Zadania administracji rządowej w zakresie zachowania dziedzictwa polegają na obejmowaniu ochroną zabytków poprzez wpis do rejestru zabytków na mocy decyzji WKZ, prowadzeniu wojewódzkiej ewidencji zabytków, uzgodnieniu i opiniowaniu dokumentów planistycznych i inwestycyjnych oraz sprawowaniu kontroli nad nimi.

Samorządy lokalne ochronę zabytków podejmują poprzez możliwość tworzenia parków kulturowych na mocy uchwały Rady Gminy oraz ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Do obowiązków samorządów lokalnych należy również prowadzenie gminnej ewidencji zabytków i opracowanie gminnego programu opieki nad zabytkami.

2. Uwarunkowania programowe ochrony i opieki nad zabytkami

2.1 Krajowe

Zgodnie z art. 86 ust. 1 ustawy z 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami głównym opracowaniem wskazującym system ochrony dziedzictwa kulturowego Państwa winien być sporządzony przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego *Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami*. Od kilku lat funkcjonują tezy do krajowego programu, które wskazują m. in. na potrzeby powiązań zasobów dziedzictwa kulturowego z walorami środowiska przyrodniczego, promowania wartości materialnych i niematerialnych, podnoszenia rangi zabytków oraz wzmocnienia roli zabytków w branży turystycznej.

Kolejnym strategicznym dokumentem o charakterze krajowym jest Narodowa Strategia Rozwoju Kultury, której elementem jest Narodowy Program Kultury „*Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego*”. Wskazuje on politykę Państwa określoną do 2013 roku w zakresie ochrony dziedzictwa narodowego. Instrumentami wdrażania strategii są programy operacyjne, stanowiące podstawę finansowania działań w zakresie dziedzictwa kulturowego z budżetu Państwa, rozdysponowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Zarówno Programy, jak i ich zakresy, ulegają zmianie w poszczególnych latach. Dotychczas najważniejszym z nich jest ogłaszany corocznie Program Operacyjny „*Dziedzictwo Kulturowe*”, posiadający wyróżnione priorytety i działania. Program ten umożliwia pozyskiwanie środków finansowych na przeprowadzenie działań rewitalizacyjnych oraz rewaloryzacyjnych obiektów i obszarów zabytkowych, rozwój ośrodków muzealnych, kultywowanie tradycji ludowych, czy ochronę zabytków archeologicznych.

2.2 Wojewódzkie

Zgodnie ustawą z 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami głównym opracowaniem wskazującym system ochrony dziedzictwa kulturowego Państwa winien być sporządzony przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Od kilku lat funkcjonują tezy do krajowego programu, które wskazują m. in. na potrzeby powiązań zasobów dziedzictwa kulturowego z walorami środowiska przyrodniczego, promowania wartości materialnych i niematerialnych, podnoszenia rangi zabytków oraz wzmocnienia roli zabytków w branży turystycznej. Obecnie trwają prace nad przygotowaniem Krajowego Programu Ochrony Zabytków.

Kolejnym strategicznym dokumentem o charakterze krajowym jest Narodowa Strategia Rozwoju Kultury, której elementem jest Narodowy Program Kultury „*Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego*”. Wskazuje on politykę Państwa określoną do 2013 roku w zakresie ochrony dziedzictwa narodowego. Instrumentami wdrażania strategii są programy operacyjne, stanowiące podstawę finansowania działań w zakresie dziedzictwa kulturowego z budżetu Państwa, rozdysponowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Zarówno Programy, jak i ich zakresy, ulegają zmianie w poszczególnych latach.

2.3 Lokalne

Dokumentami odnoszącymi się do zagadnień dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym są: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Olszewo-Borki, obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Olszewo-Borki i Program Ochrony Środowiska Gminy Olszewo-Borki.

III. Charakterystyka Gminy Olszewo-Borki

Gmina Olszewo-Borki położona jest w zachodniej części powiatu ostrołęckiego, zajmując obszar około 196 km², z czego ok. 43% stanowią lasy. Od wschodu gmina graniczy z miastem powiatowym Ostrołęka, od południowego wschodu, przez rzekę Narew z gminą Rzekuń, od północnego – wschodu z gminą Lelis, od północy z gminą Baranowo, od zachodu z gminą Krasnosielec i Sypniewo, od południa z gminą Młynarze.

Ponadto gmina położona jest w odległości ok. 100 km na północ od Warszawy, w bezpośrednim zasięgu oddziaływania miasta Ostrołęka. Sąsiednie miasta powiatowe oddalone są od ośrodka gminnego Olszewo-Borki o: ok. 45 km na zachód Przasnysz, ok. 42 km na południowy-zachód Maków Mazowiecki i ok. 45 km na południowy-wschód Ostrów Mazowiecka.

Gmina Olszewo-Borki usytuowana jest na terenie równinnym, między zlewiskami rzek Narew i Omulew. Stwarza to dodatkowe zagrożenie powodziowe dla 12 miejscowości położonych wzdłuż obu rzek. Obszar zalewowy obejmuje 540ha gruntów zlokalizowanych na terenie sołectw: Kruki, Drężewo, Zabrodzie, Kordowo, Grabowo, Olszewo-Borki, Białobrzeg Bliższy, Białobrzeg Dalszy, Nożewo, Dobrołęka, Żerań Mały, Żerań Duży. Zewnętrzne powiązania komunikacyjne zapewniają dwie drogi krajowe: Nr 61 relacji Warszawa – Jabłonna – Legionowo – Serock – Różan – Ostrołęka – Łomża – Grajewo – Augustów przebiegająca we wschodniej części gminy wzdłuż rzeki Narew i Nr 53 relacji Olsztyn – Szczytno – Rozogi – Myszyniec – Ostrołęka, przebiegająca w północno-wschodniej części gminy. Pierwsza z dróg krajowych jest jednym z kilku tranzytowych szlaków łączących wschód i zachód Europy, druga zaś prowadzi w kierunku państw nadbałtyckich. Komunikację z terenami sąsiednich gmin oraz powiązania wewnętrzne uzupełniają dwie drogi wojewódzkie, sieć jedenastu dróg powiatowych i kilkudziesięciu dróg gminnych.

Przez obszar gminy przebiega szlak kolejowy relacji Olsztyn – Szczytno – Wielbark – Ostrołęka – Śniadowo – Łapy, ze stacjami w miejscowościach: Olszewo-Borki, Nowa Wieś i Zabiele Wielkie. Szlak stracił jednak na znaczeniu w okresie restrukturyzacji Polskich Kolei Państwowych, w którym początkowo zawieszono, a następnie zlikwidowano przewozy pasażerskie. Obecnie jest rewaloryzowany i zostanie uruchomiony szlak turystyczny. Towarzystwo dróg żelaznych ma w planach utworzenie turystyki kolejowej w oparciu o istniejącą, lecz już nieczynną linię kolejową Ostrołęka-Szczytno. Plany obejmują kolej drezynową, a także różnego rodzaju składy wycieczkowe, które składałyby się z zabytkowych lokomotyw i wagonów. Celem przedsięwzięcia jest także rekonstrukcja każdej stacji znajdującej się na objętym planami odcinku linii kolejowej. Każda ze stacji byłaby stylizowana na wzór z innej epoki historycznej. Otwarcie nie funkcjonującej już linii kolejowej umożliwiłoby rozwój turystyki w naszym regionie.

Wiodącym działem gospodarki mikroregionu jest rolnictwo rozwinięte na bazie indywidualnych gospodarstw rolnych. Obniżająca się stopniowo efektywność drobnej produkcji rolnej wynikająca nie tylko z jej rozdrobnienia ale i słabych jakościowo gleb oraz duża atrakcyjność przyrodniczo-krajobrazowa gminy, bezpośrednio sąsiedztwo miasta powiatowego, a następnie bliskość i dostępność aglomeracji warszawskiej są czynnikami korzystnymi do rozwoju funkcji mieszkalno – rekreacyjno – wypoczynkowej tego regionu.

Gminę zamieszkuje 10 114 osób (stan na dzień 31.12.2012 r.) w tym liczba mężczyzn wynosi 5094, liczba kobiet 5020. Pod względem wielkości zaludnienia wśród 10 gmin wiejskich powiatu ostrołęckiego gmina zajmuje 3 pozycję (po gminach: Kadzidło i Myszyniec).

IV. Diagnoza stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Olszewo-Borki

1. Przysań

Powstanie miejscowości Przysań nie jest dokładnie określone. Przypuszczalnie została założona w pierwszej połowie XVI wieku, kiedy Mikołaj Mzowski otrzymał nadanie królewskie w postaci 25 włók lasu w Puszczy Płodownikiej. Nad rzeką Omulew został wybudowany młyn wodny, a w następnej kolejności kuźnica czyli „Ruda”. W roku 1550 Mikołaj Mzowski sprzedał to nadanie i młyn wodny Piotrowi Wesslowi.

Ruda w Przysani była w dzierżawie. W 1565 roku w czasie przeprowadzanej lustracji mazowieckiej stwierdzono, że dochód z „Rudy” jest dość duży. Skoro młyn i eksploatacja rudy podlegały lustracji, z tego wynika, że należały do skarbu królewskiego, a Piotr Wessel był tylko jego dzierżawcą. Podsumowując należałoby stwierdzić, że Piotr Wessel, herbu Rogala stał się właścicielem lasu, Rudy oraz dzierżawcą młyna.

Następnie Rudą zarządzał w 1582 Joannes Wessel, syn Piotra. W roku 1597 Jan Wessel zrzekł się praw do Rudy na rzecz swojego syna Kacpra Wessla. W dość krótkim czasie Kacper Wessel wykupił dzierżawę Rudy i stał się jej prywatnym właścicielem.

W roku 1670 majątek Przysani został sprzedany Stanisławowi Godlewskiemu, po którym dziedziczył Zygmunt Godlewski, od 1713 roku skarbnik różański, a potem także stolnik łomżyński. Przysań w kolejności została przejęta przez syna Zygmunta, Konstantyna.

W czasie walk konfederatów barskich z Rosjanami drewniany dwór został spalony przez wojsko rosyjskie. Konstanty natychmiast podjął się odbudowy dworu, ale nagła i niespodziewana śmierć nie pozwoliła mu dokończyć tego dzieła. Wdowa po zmarłym, w imieniu nieletniego syna oraz córka z mężem, postanowili przekazać majątek w zastaw za udzieloną pożyczkę, Pawłowi Mostowskiemu. W rezultacie majątek Przysani przeszedł w jego posiadanie. Dokończył on odbudowę dworku wraz z budynkami gospodarczymi, zniszczonymi przez wojsko rosyjskie.

Państwo Mostowscy poszerzyli swój majątek o tereny Nowej Wsi oraz Płaczkowa.

W późniejszym okresie dobra Przysani zostały zakupione przez Krasieńskich, a w następstwie Czartoryskim.

Najstarsza córka Adama Czartoryskiego i Marii Ludwiki, Małgorzata w 1925 roku otrzymała w posagu ślubnym dobra Przysani. Poślubiła ona cudzoziemca, księcia Gabriela de Bourbon-Sicilias z Francji. Młode małżeństwo polubiło swą majątność, urzekło ich piękne położenie Przysani, wśród wielkich lasów i bujnych, kwitnących łąk, jednakże chcieli mieszkać bardziej dostojnie, a stary dwór naruszony zębem czasu już nie odpowiadał książęcej parze. Również stary i zarośnięty park nie mógł ich cieszyć i wymagał kompletnej renowacji. Dlatego na zlecenie księcia de Bourbon rozpoczęto budowę nowego dworu, parku, sadu oraz ogrodu.

Nowy dwór został zbudowany w 1928 roku. Wykonany został z sosnowego drewna w kształcie prostokąta, jednokondygnacyjny z użytkowym poddaszem, przykryty mansardowym dachem gontowym. Wewnątrz ściany tynkowane, tylko jedna „sala modrzewiowa” otrzymała wystrój ścian wyłożonych deskami modrzewiowymi. Front wejściowy, skierowany w stronę południową, z wysuniętymi schodami, przykrytymi tarasem, wspartym na czterech drewnianych kolumnach, co stanowi najpiękniejszy element dworku. Poza dworem został założony nowy park, sad i ogród.

W 1929 roku w czasie porodu zmarła księżna Małgorzata, a narodzonemu synowi nadano imię Antoni, Stał się on po matce spadkobiercą majątku w Przystani. Po okresie trwania żałoby księżę Gabriel de Bourbon ożenił się po raz drugi, a jego wybranką została księżniczka Cecylia Lubomirska.

W roku 1933 księżę wraz z małżonką postanowił przenieść się z Warszawy do Przystani i zamieszkać tu na stałe. W tym samym roku został wykonany projekt kaplicy, który przewidywał, że zostanie ona wykonana w stroju tatrzańskim, symbolizując wielkość rodu zamieszkałego w tym dworze. Postawiono ją na wysokiej podmurówce z czerwonej cegły, a wewnątrz ustawiono ołtarz snycerskiej roboty. Na ścianie został powieszony obraz Matki Boskiej Leśnej i Chrystusa na krzyżu. Z młyna zostało doprowadzone światło.

Po zakończeniu prac związanych z budową kaplicy w niedzielę 12 maja 1935 roku przybył Jego Ekscelencja biskup łomżyński Stanisław Łukomski, który dokonał poświęcenia kaplicy. Nadano jej imię Najświętszej Marii Panny Łaskawej. Od czasu jej wyświęcenia odbywały się tam Msze św. dwa razy w miesiącu. W tym samym roku ustawiono figurkę Chrystusa Błogosławionego w parku w bliskim sąsiedztwie dworku. Natomiast z okazji odbytej przez Antoniego de Bourbon pierwszej komunii św. został wykonany obraz- mozaika. Obraz ten przedstawiał Matkę Boską i napis w języku hiszpańskim: „O Mario bez grzechu poczęta, Módl się za nami, którzy się do Ciebie uciekamy”.

Oprócz dworu został wybudowany murowany młyn. Miał on dwa koła napędowe, śrutownik oraz razówkę. W owych czasach był bardzo nowoczesny pod względem technicznym. W 1939 roku gdy zbliżała się wojna Bourbonowie wyjechali w kierunku na Węgry lub Rumunię.¹

Po zakończeniu II wojny światowej w dworku mieściła się szkoła, następnie był tam ośrodek wypoczynkowy – szkoleniowy, a aktualnie od 1981 r. ponownie mieści się szkoła podstawowa.

Po długim okresie użytkowania budynek wymagał kapitalnego remontu, w związku z czym Gmina złożyła wnioski o dofinansowanie do Mazowieckiej Jednostki Wdrażania Programów Unijnych. Na realizację projektu Gmina Olszewo-Borki uzyskała dofinansowanie z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2013 Priorytet VI „Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji” Działanie 6.1 Kultura”. Celem realizacji projektu była ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń wraz z wykorzystaniem walorów naturalnych i kulturowych dla wzrostu atrakcyjności regionu poprzez rozwój sektora turystyki i kultury na obszarach wiejskich.

Projekt wymagał przeprowadzenia niezbędnych prac renowacyjno-konserwatorskich, polegających na odnowieniu schodów, tarasu, balkonu, schodów zewnętrznych, wymieniono stolarkę okienną i drzwiową, drewniane licówki ścian zewnętrznych z izolacją. Oprócz odnowienia obiektu z zewnątrz, poddano renowacji salę modrzewiową i salę białą. Po odnowieniu zakupiono wyposażenie sali modrzewiowej: stół, krzesła, szafy i oświetlenie odzwierciedlające charakter obiektu. Wprowadzono również akcent XXI wieku w formie zakupu komputera z dostępem do Internetu.

¹ J. Dziewirski, *Olszewo-Borki Monografia Gminy*, Gmina Olszewo-Borki i Związek Kurpiów, Olszewo-Borki 2010, s. 326

Zdjęcie 1. Obiekt przed remontem
(Źródło: Opracowanie własne)

Zdjęcie 2. Obiekt po remoncie
Źródło: Opracowanie własne

Kolejnym etapem projektu była realizacja zagospodarowania terenu, polegająca na odnowieniu ogrodzenia od frontu obiektu oraz ułożenie kostki brukowej przed budynkiem i wjazdu. Zagospodarowanie terenu obejmowało także rewaloryzację zabytkowego parku położonego na tyłach obiektu. Projekt rewaloryzacji parku przygotowała firma „Zaczarowany Ogród” z Warszawy. W ramach rewaloryzacji usunięto drzewostan samosiewny, wykonano nowe nasadzenia roślin, nawodnienie oraz odtworzono alejki wraz z stylizowanymi ławeczkami.

Zdjęcie 3. Park
(Źródło: Opracowanie własne)

2. Nowa Wieś Zachodnia

Plebania w Nowej Wsi Zachodniej to jeden z najcenniejszych zabytków architektury w Gminie Olszewo-Borki, dlatego też została wpisana do rejestru zabytków.

Plebania w Nowej Wsi to bardzo ciekawa budowla pod względem architektonicznym. Została zbudowana w 1912 roku dzięki staraniom proboszczów: ks. Władysława Krauzego oraz ks. Franciszka Przedpeńskiego. Architekt budowli w bardzo umiejętny sposób połączył kilka stylów.

Jest to budowla o nieregularnych kształtach, rozczłonkowana i asymetryczna. Budynek jest usytuowany na małym wzgórzu w sąsiedztwie kościoła. Zbudowany na planie prostokąta, dwukondygnacyjny z dobudowaną częścią trójkondygnacyjną w kształcie przypominającym wieżę. Fundamenty budowli zostały wykonane z kamienia na zaprawie cementowo-wapiennej. Ściany nośne zostały wykonane z pełnej cegły ceramicznej, stropy z belek drewnianych. Otwory na parterze mają kształt prostokątny. Na piętrze, w ścianie frontowej występuje duży okrągły otwór okienny z drzwiami sięgającymi posadzki. Jest to tzw. Porte-fenetre (z francuskiego drzwi-okno), efektowne połączone drzwi z rozetowym oknem w nowym, secesyjnym stylu. Budowla zwieńczona jest dwuspadowym dachem.²

² J. Dziewirski, *Olszewo-Borki Monografia Gminy*, Gmina Olszewo-Borki i Związek Kurpiów, Olszewo-Borki 2010, s. 176

Zdjęcie 4. Plebania w Nowej Wsi

Źródło: Opracowanie własne

V. Ewidencja zabytków

W Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Olszewo-Borki zamieszczono 4 obiekty i obszary zabytkowe oraz 164 stanowisk archeologicznych. Zamieszczenie zabytków w Gminnej Ewidencji daje podstawę prawną do ich ochrony we wszystkich dokumentach planistycznych.

1. Wykaz zabytków (nieruchomych, ruchomych) na terenie Gminy Olszewo-Borki

Lp.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Datowanie	Numer rejestru
1.	Chojniki	Chojniki 10	dom drewniany	1930 r.	
2.	Żebry - Chudek	Chudek	krzyż przydrożny	1905 r.	
3.	Żebry - Chudek	Chudek	krzyż przydrożny	1934 r.	
4.	Żebry - Chudek	Chudek	kapliczka murowana	pocz. XX w.	
5.	Nowa Wieś Zach.	Nowa Wieś Zach.	Plebania murowana	XIX/XX w.	A-489, 02.11.1982 r.
6.	Nowa Wieś Zach.	Nowa Wieś Zach.	Kapliczka murowana	pocz. XX w.	
7.	Olszewo-Borki	ul. Warszawska 6	dom murowany	1937-1939 r.	
8.	Olszewo-Borki	ul. Warszawska 10	kamienica	1931 r.	
9.	Przystań	Przystań 33	dwór	1927-1928 r.	A-511, 14.09.1989 r.
10.	Przystań	Przystań 33	park	1928 r.	A-511, 14.09.1989 r.
11.	Przystań	Przystań	młyn wodny	2 ćw. XX w.	
12.	Przystań	Przystań	Budynek przy młynie	2 ćw. XX w.	

2. Cmentarze, mogiły, miejsca pamięci narodowej

Lp.	Miejscowość	Rodzaj obiektu	Data powstania	Wygląd obiektu i położenie	Stan utrzymania obiektu
1.	Kruki	Mogiła gen L. Kickiego	1831 r.	Krzyż z płytą, ogrodzenie; Las, na wzniesieniu; własność wspólnoty wiejskiej	uporządkowany
2.	Grabowo	Cmentarz	lata 90-te	Obiekt ogrodzony; skraj lasu, wzniesienie	uporządkowany
3.	Żebry –Stara Wieś kol. Grzymki	Cmentarz wojenny żołnierzy niemieckich i rosyjskich	1914 r. – 1916 r.	Płyta z granitu, ogrodzenie betonowe; Działka gminna	uporządkowany
4.	Żebry Chudek	Mogiła zbiorowa	1973 r.	Krzyż i tablica ; Las prywatny	wymaga konserwacji
5.	Żebry Perosy	Cmentarz	lata 70-te	Obiekt ogrodzony; blisko kościoła	uporządkowany
6.	Nakły	Mogiła zbiorowa	lata 50-te	Krzyż i tablica; Las prywatny	wymaga konserwacji
7.	Stepna Stara	Krzyż przydrożny	1944 r.	Krzyż i tablica; Działka prywatna	wymaga konserwacji

3. Wykaz stanowisk archeologicznych z terenu Gminy Olszewo-Borki**Chronologia****EB-** epoka brązu**EK-** epoka kamienia**N-** neolit**NOW-** okres nowożytny**M-** mezolit**OWR-** okres rzymski**PŚ-** późne średniowiecze**Ś-** średniowiecze**WEŻ-** wczesna epoka żelaza**WŚ-** okres nowożytnego średniowiecza

Lp.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr stanowiska na obszarze AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Datowanie
1.	Antonie	38-71	9	1	śląd osadniczy EB, ślad osadniczy PŚ
2.	Batlaki	38-71	14	1	śląd osadniczy EK, osada średniowiecze/ nowożytność
3.	Białobrzeg Blizszy	38-71	13	1	osada WŚ
4.	Białobrzeg Blizszy	38-70	35	1	osada kult. łużycka (EB)
5.	Białobrzeg Dalszy	38-70	23	1	osada Ś.- NOW
6.	Białobrzeg Dalszy	38-70	24	2	osada Ś.- NOW
7.	Białobrzeg Dalszy	38-70	25	3	osada NOW
8.	Białobrzeg Dalszy	38-70	26	4	osada NOW
9.	Białobrzeg Dalszy	38-70	27	5	osada NOW
10.	Białobrzeg Dalszy	38-70	28	6	osada NOW
11.	Białobrzeg Dalszy	38-70	29	7	osada NOW
12.	Białobrzeg Dalszy	38-70	32	8	osada NOW
13.	Białobrzeg Dalszy	38-70	33	9	osada NOW
14.	Białobrzeg Dalszy	38-70	34	10	osada NOW
15.	Białobrzeg Dalszy	38-70	36	11	osada NOW
16.	Białobrzeg Dalszy	38-70	37	12	osada NOW
17.	Białobrzeg Dalszy	38-70	38	13	osada starożytna- kult. Łużycka, osada średniowiecze, osada NOW
18.	Białobrzeg Dalszy	38-70	39	1	osada NOW
19.	Białobrzeg Dalszy	38-70	40	2	osada NOW
20.	Białobrzeg Dalszy	38-70	45	14	osada NOW
21.	Dobrołęka	40-71	6	1	osada Ś., osada NOW
22.	Dobrołęka	40-71	7	2	śląd osadniczy WŚ, osada NOW
23.	Dobrołęka	40-71	8	3	osada Ś., osada NOW
24.	Dobrołęka	40-71	9	4	śląd osadniczy Ś., osada NOW
25.	Dobrołęka	40-71	10	5	osada NOW
26.	Dobrołęka Kolonia	40-70	2	1	śląd osadniczy późn. N/WEB
27.	Dobrołęka Kolonia	40-70	7	2	osada późn. N/WEB
28.	Dobrołęka Kolonia	40-70	8	3	śląd osadniczy M-N
29.	Dobrołęka - Maćki	40-71	20	1	osada Ś., osada PŚ/NOW
30.	Dobrołęka - Maćki	40-71	21	2	śląd osadniczy starożytność, ślad osadniczy Ś., osada PŚ/NOW
31.	Drężewo	38-71	24	1	osada wczesne średniowiecze XI-XIII w.
32.	Działyń	39-70	18	1	śląd osadniczy NOW
33.	Grabnik	38-70	7	1	osada NOW
34.	Grabnik	38-70	8	2	punkt osadniczy EK
35.	Grabnik	38-70	9	3	osada NOW
36.	Grabnik	38-70	11	5	osada NOW
37.	Grabnik	38-70	12	6	osada - kult. łużycka
38.	Grabnik	38-70	13	7	śląd osadniczy NOW
39.	Grabnik	38-70	14	8	osada NOW
40.	Grabnik	38-70	15	9	osada NOW
41.	Grabnik	38-70	16	10	osada NOW
42.	Grabnik	38-70	17	11	osada kultura łużycka, osada WŚ, osada NOW
43.	Grabnik	38-70	18	12	osada NOW
44.	Grabnik	38-70	19	13	osada NOW
45.	Grabowo	39-71	6	1	osada Ś. - NOW
46.	Grabowo	39-71	7	2	śląd osadniczy neolit, osada Ś. - NOW
47.	Grabowo	39-71	15	4	obozowisko mezolit, ślad osadniczy NOW

48.	Grabówek	38-69	10	1	śląd osadniczy EB, ślad osadniczy VIII - IX w., ślad osadniczy IX - XIII w., osada NOW,
49.	Grabówek	38-69	11	2	śląd osadniczy WŚ, osada NOW
50.	Grabówek	38-69	12	3	śląd osadniczy WŚ, osada PŚ/NOW
51.	Grabówek	38-69	13	4	osada NOW
52.	Grabówek	38-69	14	5	osada XII- XIII w., osada PŚ/NOW
53.	Kordowo	39-71	14	1	śląd osadniczy NOW
54.	Kruki	38-71	15	1	osada PŚ, osada NOW
55.	Kruki	38-71	16	2	osada WŚ, osada NOW
56.	Kruki	39-71	16	8	osada kult. niemeńska - neolit, osada EB, osada WŚ, osada NOW
57.	Kruki	38-71	17	3	osada PŚ
58.	Kruki	38-71	18	4	osada EB, ślad osadniczy M, osada NOW
59.	Kruki	38-71	19	5	osada kult. łużycka -EB, osada PŚ
60.	Kruki	38-71	20	6	osada EK, osada EB, osada OWR, osada PŚ
61.	Kruki	38-71	21	7	osada I/II EB, ślad osadniczy EK, osada OWR, osada PŚ
62.	Mostowo	38-69	1	4	śląd osadniczy NOW
63.	Mostowo	38-69	5	2	śląd osadnictwa NOW
64.	Mostowo	38-70	6	1	osada NOW
65.	Mostowo	38-70	10	4	osada NOW
66.	Mostówek	38-69	15	1	śląd osadniczy NOW
67.	Nowa Wieś	39-70	1	1	osada PŚ/NOW
68.	Nowa Wieś	39-70	2	2	osada NOW
69.	Nowa Wieś	39-70	3	3	śląd osadniczy Ś., osada NOW
70.	Nowa Wieś	39-70	4	4	osada Ś. - NOW
71.	Nowa Wieś	39-70	5	5	osada PŚ/NOW
72.	Nowa Wieś	39-70	6	6	osada NOW, ślad osadniczy Ś.,
73.	Nowa Wieś	39-70	11	7	osada Ś. - NOW, ślad osadniczy kult. łużycka EB
74.	Nożewo	40-71	1	1	osada PŚ
75.	Nożewo	40-71	2	2	osada NOW
76.	Nożewo	40-71	3	3	śląd osadniczy PŚ, osada NOW
77.	Nożewo	40-71	4	4	śląd osadniczy NOW
78.	Nożewo	40-71	5	5	osada NOW
79.	Nożewo	40-71	12	6	osada Ś., osada PŚ/NOW
80.	Nożewo	40-71	13	7	śląd osadniczy PŚ/NOW
81.	Nożewo	40-71	14	8	śląd osadniczy PŚ/NOW
82.	Nożewo	40-71	15	9	osada PŚ/NOW
83.	Nożewo	40-71	16	10	śląd osadniczy Ś., osada PŚ/NOW
84.	Nożewo	40-71	17	11	śląd osadniczy Ś., osada PŚ/NOW
85.	Nożewo	40-71	18	12	śląd osadniczy EB, ślad osadniczy Ś., osada PŚ/NOW
86.	Nożewo	40-71	19	13	osada PŚ/NOW
87.	Pietraki	38-71	10	1	osada EB, osada nieokreślone
88.	Pietraki	38-71	11	2	śląd osadniczy EK, osada EB, osada WŚ/PŚ
89.	Pietraki	38-71	12	3	śląd osadniczy NOW
90.	Podrężewo	39-71	8	1	osada NOW
91.	Podrężewo	39-71	9	2	śląd osadniczy neolit, osada WŚ, osada NOW
92.	Przystań	38-70	22	1	śląd osadniczy neolit
93.	Przystań	38-70	30	2	osada NOW
94.	Przystań	38-70	31	3	osada NOW
95.	Przystań	38-70	41	4	osada NOW

96.	Przystań	38-70	42	5	osada NOW
97.	Przystań	38-70	43	6	osada NOW
98.	Przystań	38-70	44	7	osada średniowiecze
99.	Przystań	38-70	46	8	osada średniowiecze - NOW
100.	Przystań	38-70	47	9	osada NOW
101.	Przystań	38-70	48	10	osada NOW
102.	Rataje	38-69	16	1	osada NOW
103.	Rzaniec	38-69	1	1	śląd osadniczy PŚ, ślad osadniczy PŚ/NOW, osada NOW
104.	Rzaniec	38-69	2	2	osada XVI - XVIII w.
105.	Skrzypek	39-70	16	1	osada PŚ/NOW
106.	Skrzypek	39-70	17	2	osada PŚ/NOW
107.	Wyszel	38-70	20	1	osada NOW
108.	Wyszel	38-70	21	2	osada NOW
109.	Wyszel	37-70	73	3	osada NOW
110.	Wyszel	37-70	74	4	śląd osadniczy Ś., osada NOW
111.	Zabiele Piliki	39-69	17	1	osada NOW
112.	Zabiele Wielkie	39-69	15	1	śląd osadniczy NOW
113.	Zabiele Wielkie	39-69	16	2	osada NOW
114.	Zabiele Wielkie	39-69	18	3	osada NOW
115.	Żebry - Chudek	38-70	1	1	osada średniowiecze
116.	Żebry - Chudek	38-70	2	2	osada średniowiecze
117.	Żebry - Chudek	38-70	3	3	osada starożytność - średniowiecze
118.	Żebry - Chudek	38-70	4	4	osada średniowiecze
119.	Żebry - Chudek	38-70	5	5	osada NOW
120.	Żebry - Chudek	39-70	7	6	osada NOW, osada Ś.
121.	Żebry - Chudek	39-70	8	7	osada NOW, osada Ś.
122.	Żebry - Chudek	39-70	9	8	osada NOW
123.	Żebry - Chudek	39-70	10	9	osada NOW
124.	Żebry Ostrowy	39-70	19	1	osada PŚ/NOW
125.	Żebry Ostrowy	39-70	20	2	osada PŚ/NOW
126.	Żebry Ostrowy	39-70	21	3	osada PŚ/NOW
127.	Żebry Ostrowy	39-70	22	4	osada PŚ/NOW
128.	Żebry Ostrowy	39-70	23	5	śląd osad. Ś., osada NOW
129.	Żebry Ostrowy	39-70	24	6	śląd osad. EK/EB, osada Ś., osada NOW
130.	Żebry Ostrowy	39-70	25	7	osada NOW, ślad osad. PŚ
131.	Żebry Ostrowy	39-70	26	8	śląd osadniczy EK/EB
132.	Żebry Ostrowy	39-70	27	9	osada NOW, ślad osadniczy starożytność
133.	Żebry Ostrowy	39-70	28	10	osada PŚ, ślad osadniczy EB
134.	Żebry Ostrowy	39-70	29	11	osada NOW, ślad osadniczy PŚ
135.	Żebry Ostrowy	39-70	30	12	śląd osadniczy NOW
136.	Żebry Ostrowy	39-70	31	13	śląd osadniczy NOW
137.	Żebry - Perosy	40-70	1	1	śląd osadniczy późn. N/WEB
138.	Żebry - Sławki	40-70	9	1	osada kult. łużycka, IV/V EB
139.	Żebry- Stara Wieś	40-70	3	1	śląd osadniczy M-N
140.	Żebry- Stara Wieś	40-70	4	2	śląd osadniczy M-EB
141.	Żebry- Stara Wieś	40-70	5	3	śląd osadniczy starożytność
142.	Żebry- Stara Wieś	40-70	6	4	śląd osadniczy starożytność
143.	Żebry Wierzchlas	39-70	32	1	osada NOW, ślad osadniczy PŚ
144.	Żebry Wierzchlas	39-70	36	2	osada NOW, osada PŚ
145.	Żebry Wierzchlas	39-70	37	3	osada NOW, osada PŚ
146.	Żebry Wierzchlas	39-70	38	4	śląd osadniczy starożytność, osada NOW

147.	Żebry Wierzchlas	39-70	39	5	osada NOW, ślad osadniczy PŚ
148.	Żebry Wierzchlas	39-70	40	6	osada NOW
149.	Żebry Żabin	39-70	33	1	ślad osadniczy Ś., osada NOW
150.	Żebry Żabin	39-70	34	2	osada NOW
151.	Żebry Żabin	39-70	35	3	osada NOW, ślad osadniczy PŚ
152.	Żerań Mały	40-71	11	1	osada NOW
153.	Żerań Mały	40-71	26	2	ślad osadniczy Ś., osada PŚ/NOW
154.	Żerań Mały	40-71	29	3	osada WŚ
155.	Żerań Wielki	40-71	22	1	ślad osadniczy Ś., osada PŚ/NOW
156.	Żerań Wielki	40-71	23	2	ślad osadniczy Ś., osada PŚ/NOW
157.	Żerań Wielki	40-71	24	3	ślad osadniczy Ś., osada PŚ/NOW
158.	Żerań Wielki	40-71	25	4	osada PŚ/NOW

VI. Bilans walorów dziedzictwa kulturowego dla Gminy Olszewo-Borki

W wyniku przeprowadzonej analizy zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego Gminy Olszewo-Borki można wskazać następujące elementy bilansu - analizy SWOT w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy Olszewo-Borki.

MOCNE STRONY

- bogata historia obszaru, wysoka kultura niematerialna - przekazywanie wielu legend,
- atrakcyjny krajobraz kulturowy,
- zabytki wysokiej rangi – Dwór Burbonów,
- występowanie wielu cennych kapliczek, w tym charakterystycznej Gen. L.Kickiego
- niewielka liczba obiektów zabytkowych na terenie gminy,
- bogata gama imprez o charakterze kulturowym,
- tworzone symbole regionu, np. unikatowy produkt – wizerunek gminy Olszewo-Borki (logo).

SŁABE STRONY

- brak rewaloryzacji cmentarzy innych wyznań,
- brak oferty edukacji regionalnej.

SZANSE

- edukacja regionalna mieszkańców,
- wykorzystanie możliwości finansowania ochrony zabytków z różnych źródeł - środków unijnych, z budżetu państwa i samorządu województwa,
- wykorzystanie obiektów zabytkowych na cele komercyjne,
- wypracowanie form współpracy jednostek działających na rzecz ochrony zabytków - organów rządowych, samorządowych i organizacji społecznych.

ZAGROŻENIA

- niedostosowanie sposobu użytkowania obiektów zabytkowych do ich charakteru,
- utrudnienia w pozyskiwaniu środków na ochronę i zachowanie zabytków,
- niewystarczające środki finansowe w stosunku do potrzeb na ochronę i rewaloryzację obiektów i obszarów zabytkowych.

VII. Działania w zakresie opieki i ochrony zabytków

1. Aktualizacja i uzupełnienie bazy danych, w tym:

- 1) dokonanie przeglądu w terenie i weryfikacja posiadanych wykazów,
- 2) kwalifikacja obiektów pod kątem stanu estetycznego,

- 3) wykonanie dokumentacji fotograficznej wszystkich istniejących obiektów,
- 4) uzupełnienie kart ewidencyjnych o uzyskane dane merytoryczne i dokumentację fotograficzną,
- 5) opracowanie bazy zabytków gminy.

2. Określenie stanów własnościowych obiektów, w tym:

- 1) ustalenie szczegółowej lokalizacji obiektów na działkach gruntu,
- 2) nawiązanie współpracy ze Starostwem Powiatowym w Ostrołęce w celu ustalenia właściciela lub użytkownika,
- 3) naniesienie ustalonych danych własnościowych obiektów do kart ewidencyjnych.

3. Określenie stanów technicznych obiektów, w tym:

- 1) nawiązanie współpracy z powiatowym organem nadzoru budowlanego w celu ustalenia stanu technicznego zinventaryzowanych obiektów,
- 2) naniesienie wniosków i opinii w sprawie dalszej kwalifikacji obiektów do gminnej ewidencji dóbr kultury,
- 3) określenie niezbędnych prac rewitalizacyjnych obiektów, określenie szacunkowej wartości ich przeprowadzenia.

4. Bieżąca aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, w tym:

- 1) wprowadzenie do gminnej ewidencji zabytków zmian wynikających z rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów,
- 2) wprowadzenie do gminnej ewidencji zabytków zmian dotyczących stosunków własnościowych.

5. Dokonanie podziału dóbr kultury na kategorie i opracowanie zasad opieki nad nimi, w tym:

- 1) nawiązanie współpracy z wojewódzką służbą ochrony zabytków i dokonanie wspólnej oceny w kontekście przeprowadzonej inwentaryzacji,
- 2) poinformowanie właścicieli obiektów o sposobie zakwalifikowania ich obiektów oraz o wymogach w zakresie opieki nad nimi,
- 3) dostosowanie przepisów prawa miejscowego.

6. Podejmowanie działań w zakresie odnowy zabytków, w tym:

- 1) Pozyskiwanie środków zewnętrznych na odnowę zabytków będących własnością gminy,
- 2) Informowanie innych właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków.

7. Określenie zasad udostępnienia zabytków w celach turystycznych, w tym:

- 1) ustalenie z właścicielami obiektów udostępnianych w celach turystycznych,
- 2) oznakowanie obiektów udostępnianych w celach turystycznych,
- 3) opracowanie tablic informacyjnych zamieszczonych na zewnątrz obiektów zawierających podstawowe dane historyczne o obiekcie.

8. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, w tym:

- 1) publikacja materiałów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w prasie lokalnej, w materiałach promocyjnych, oraz na stronie internetowej gminy Olszewo-Borki.

9. Źródła finansowania, w tym:

- 1) budżet gminy,
- 2) środki własne właścicieli,
- 3) środki zewnętrzne (środki unijne, dotacje, darowizny, inicjatywy społeczne),
- 4) darowizny na rzecz gminy,
- 5) inne środki przewidziane prawem.

10. Zagrożenia oraz sposoby ochrony zabytków w zależności od zagrożenia

Plan Ochrony Zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowej dla Gminy Olszewo - Borki.

W oparciu o rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. Nr 212, poz. 2153); powstał Plan Ochrony Zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Gminy Olszewo-Borki. Określa on istniejące zagrożenia dla zabytków oraz sposoby ich ochrony.

VIII. Postanowienia końcowe

1. Realizacja programu poddana będzie ocenie Rady Gminy Olszewo-Borki w trybie art. 87 ust. 5 ustawy.
2. W sprawach nie uregulowanych w programie mają zastosowanie obowiązujące przepisy prawa.

IX. Bibliografia

J. Dziewirski, *Olszewo-Borki Monografia Gminy*, Gmina Olszewo-Borki i Związek Kurpiów, Olszewo- Borki 2010